א קוץ, סדוק, ב עקום דומה למגל פסול, חרות פסול, דומה לחרות כשר: ב אמר רב פפא ג דעביד כהימנק. עקום דומה למגל אמר רבא ג לא אמרן אלא לפניו אבל לאחריו ברייתיה הוא, אמר רב נחמן ד לצדדין כלפניו דמי ואמרי לה כלאחריו דמי. ואמר רבא ה האי לולבא דסליק בחד הוצא בעל מום הוא ופסול: ו נפרצו עליו כו': אמר רב פפא נפרצו דעביד כי חופיא, נפרדו דאיפרוד אפרודי בעי רב פפא *נחלקה התיומת מהו תא שמע דאמר (*ר' יוחנן) אמר ר' יהושע בן לוי ניטלה התיומת פסול מאי לאו הוא הדין נחלקה, לא, ניטלה שאני דהא חסר ליה איכא דאמרי אמר (*ר' יוחנן) אמר ריב"ל *ז נחלקה התיומת נעשה כמי שניטלה התיומת ופסול: תניא *ר' יהודה אומר משום ר' טרפון °כפות תמרים כפות, אם היה פרוד יכפתנו אמר ליה רבינא לרב אשי ממאי דהאי כפות תמרים דלולבא הוא אימא חרותא? בעינא כפות וליכא ואימא אופתא? כפות מכלל דאיכא פרוד והאי כפות ועומד לעולם ואימא כופרא אמר אביי °דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום כתיב. אמר ליה רבא תוספאה לרבינא ואימא תרתי כפי דתמרי? כפת כתיב ואימא חדא? להדוא כף קרי ליה: ציני הר הברזל כשרה: ח אמר אביי לא שנו אלא שראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה אבל אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול, תניא נמי הכי ציני הר הברזל פסולה והא אנן תנן כשרה אלא ש"מ כאביי שמע מינה ואיכא

תורה אור

ויקרא כג

משלי ג

רש"י

קוץ. שיוצאין בשדרה שלו עוקצין כמין קוצין: **עקום דומה למגל.** אלא מלאה היא: **חרות.** קשה שנעשה חריות שכן דרך הלולב עליו נעשים בימות הגשמים והשדרה מתקשה ונעשה עץ: **דומה לחרות.** התחיל להתקשות ועדיין לא נעשה עץ: **אמר רב פפא.** הא דקתני סדוק פסול לאו שנסדקו ראשי עלין או שדרה: **אלא דעביד כי הימנק.** יפוילפו"ר של ברזל של סופרים שיש לו שני ראשים וראשו א' מפוצל כך גדל הלולב כמין שתי שדראות מחצית עלין לכאן ומחצית עלין לכאן: **לאחריו.** שנעקם לצד שדרה: **מלפניו.** לצד שכנגד השדרה שדרה זהו צד העשוי כשדרה של בהמה שהצלעות והחוליות מחוברין בה מכאן ומכאן ואמצעה חלק ועולה כמקל: **דסליק בחד הוצא.** שכל עליו מצד אחד: **כי חופיא.** אשקוב"א שבו מכבדין את הבית ועושין אותה מעלין של לולב התלושין מהשדרה ואוגדין מהן הרבה ביחד: **דאיפרוד איפרודי.** ראשיהן נפרדין כענפי דקל ואין *מצומצמין עם השדרה אבל מלמטה הן מחוברין בה: **נחלקה התיומת.** שני עלין עליונים אמצעים שבשם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם: **תיומת.** לפי שמדובקין כתאומים: **חרותא.** ענף הדקל מתקשה שתי שנים ושלש ויוצאין בו לולבין הרבה שנשרו עליהן ונתקשו גם הם ונעשו עץ, זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כענפי שאר אילנות: **בעינן כפות.** שאם היה פרוד יכפתנו והרי זה פרוד ואין אתה יכול לכופתו שיהו ענפיו הפרודים כאן וכאן נכפתים ומתמעכים אצל אביהם שהן מחוברין בו לפי שקשין הן: **ואימא אופתא.** אשטיל"א מעיקר הדקל שהוא חלק ואין ענף יוצא ממנו לכאן ולכאן שאין לך כפות הימנו: **כפות.** משמע שפרוד מתחלה ואתה כופתו: **ואימא כופרא.** היינו נמי עץ כעין חרותא אלא עדיין בן שנה או שתי שנים ולא נתעבה עצו ואתה יכול לכפות ענפיו על ידי אגוד ולזקפן למעלה לאוגדן עם אביהן: **דרכיה דרכי נועם.** ואלו עקוין כקוצים ויוצאין בהן עוקצין הרבה ומסרטין את הידים: **תרתי כפי דתמרי.** תמרים עצמן דרכן להיות הרבה תלוין ביחד במכבדות שלהם וקורין להם כף טרוק"א: **כפת כתיב.** חדא: **כף קרי ליה.** וכי כתיב "כפת" על שם כפות אם פרודה ואין לשון זה נופל אלא על [עלי] הלולב: **ציני הר הברזל.** לולבין שלהן העלין מועטין בשדרה מרוחקין זה למעלה מזה הרבה ועוד שקטנים הן לארכן ופעמים שאין מגיע ראשו של עלה זה לעיקרו של זה:

תוספות

דהא במנעל שאינו שלו תנן *חליצתה כשרה ולולב בי"ט שני ובשמעתין הוה מצי לשנויי דמתני' בי"ט ראשון ולא הוה צריך לאוקמי באשרה דמשה אלא משום דקתני דומיא דעיר הנדחת ואפילו בי"ט שני ור"ת מפרש דכולהו בע"ז דנכרי וכאן קודם ביטול וכאן לאחר ביטול ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יטול ולא יתקע דמאיס לענין מצוה לפי שהיה עליו שם ע"ז וכן לא תחלוץ בו לכתחלה ואפילו אם תימצי לומר דשרי לכסות לכתחלה בעפר ע"ז כמו בשל עיר הנדחת לא דמי כיסוי לחליצה והא דמשני הכא באשרה דמשה ולא משני בדנכרי וקודם ביטול משום דמשנקצץ הלולב מן הדקל נתבטל ובפרק מצות חליצה (יבמות ד' קג:) מפליג בין סנדל של ע"ז לסנדל של תקרובת ע"ז דאין לו ביטול ולא מפליג בשל ע"ז גופיה בין קודם ביטול בין לאחר ביטול אגב אורחיה קא משמע לן דתקרובת ע"ז אינה בטילה עולמית ובההיא דראוהו בית דין קשה טפי דמפליג רבא התם בין שופר של ע"ז לשופר של עיר הנדחת דבשל ע"ז גופיה היה יכול לחלק בין קודם ביטול בין לאחר ביטול *ועל כרחך צריך לאוקומה לאחר ביטול כפירוש ר"ת לפמ"ש שם ברוב ספרים רב יהודה דאי קודם ביטול הא רב יהודה דאמר התם לעיל בשופר שלמים לא יצא דמצות ליהנות ניתנו ומיהו צריך לומר דמ"מ רבא גרס ולא רב יהודה דהא מפרש התם טעמא דשופר של עיר הנדחת לא יצא משום דכתותי מיכתת שיעוריה ולרב יהודה הוה ליה למימר משום דמצות ליהנות ניתנו ומיהו קשה דבפרק כל הצלמים (ע"ז ד' מז:) בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה ומסיק רב דימי באשרה שבטלה קמיבעיא ליה יש דחוי אצל מצות או אין דחוי אצל מצות ומוכחא מלתא דשום אמורא לא פשיט ליה הא מלתא דבעי למיפשטא מדרבי יוחנן ומדרב פפא ומשני דרב פפא גופיה קמיבעיא ליה וקיימא בתיקו והשתא לפי' ר"ת הא אשכחן רבא דאמר הכא אם נטל יצא אלמא אין דחוי אפילו לקולא ומיהו י"ל דהא [דאמר רבא] דיצא כשבטלה מערב י"ט והא דמיבעי לן אי יש דחוי כשביטל בי"ט דאז שייך דחוי כדמוכח לקמן בפירקין (דף לג:) דבעי ר' ירמיה נקטם ראשו מערב י"ט ועלתה בו תמרה בי"ט אבל עלתה בו תמרה בערב י"ט לא חשיב דחוי והוא הדין בבטלה מערב יו"ט ולישנא קמא דפריש דע"ז דנכרי אפילו בלא ביטול יוצא כגון בי"ט שני דלא בעי לכם קשיא דהתם באשרה דנכרי מיירי דיש לה ביטול ואפילו הכי משמע דלא יצא מדחשיב לה דחוי וכי תימא דבי"ט ראשון הוא דחשיב ליה דחוי לפי שלא היה שלו קודם ביטול א"כ מי שנהנה לו לולב בי"ט לא יצא ואע"ג דלא דמי כולי האי דשל ע"ז אין תקנה בשום ענין מ"מ כיון דמשום איסור ע"ז דאיכא השתא לא מיפסיל אין לנו להושבו דחוי מחמת שאינו שלו ונראה לפרש דרבא שרי אפילו בע"ז של ישראל ובאילן שנטעו ולבסוף עבדו וכרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי בר' יהודה בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מח.) דשרו להדיוט אלא אם כן נטעו מתחלה לכך דדרשינן תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ואפילו בי"ט ראשון אם נטל יצא דשרי להדיוט ולכם קרינא ביה ומתני' דשל אשרה פסול כשנטעה מתחילה לכך והיינו אשרה דמשה דבההיא מוקי רבנן קרא דואשריהם תשרפון באש (דברים יב) לאסור אפילו להדיוט ובעיא דכל הצלמים באשרה דנכרי דנטעה מתחלה לכך ואח"כ בטלה אם יש דחוי או לא ומיהו ללישנא קמא דהתם דקאמר כי תיבעי לן באילן שנטעו ולבסוף עבדו ואליבא דרבנן דשרו להדיוט מהו לענין מצוה מאיס כלגבוה או לא הוה מצי למיפשטא מדרבא מדקאמר אם נטל יצא אלא רבא סבירא ליה כרב דימי דמסיק דיש דחוי קמיבעיא ליה אבל בהא פשיטא ליה דיצא וא"ת תיפשוט דאין דחוי ממתניתין דענביו מרובין מעליו ואם מיעטן כשר ואין ממעטין בי"ט ואמר בגמרא הא עבר ולקטן כשר היכא דאשחור מאתמול דלא פסלינן ענביו מרובות אלא בשחורות אבל ירוקות לא וכי אשחור מאתמול דחוי מעיקרא בתחלת י"ט לא הוי דחוי אלמא אין דחוי אצל מצות וי"ל דשאני התם דבידו לתקן דנהי דאסור למעט מ"מ בידו למעט אבל גבי ע"ז אין בידו לבטל דאין ישראל מבטל ע"ז של נכרי*: **נקטם ראשו.** פירושו בריש פירקין: **קוץ.** פי' בקונטרס שיוצאין בשדרה שלו עוקצים כמין קוצים ובערוך פירש ענין למיתה: **דעביד** כי חופיא. פירושו במתני': **נחלקה** התיומת. לא מיירי שנסדקו בראשו עלין שבראש השדרה דכולהו הכי איתנהו אלא כדפירש בקונטרס שני עליו עליונים האמצעיים שבשם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלים שלמטה ובה"ג פי' נחלקה התיומת ההוא גבא דהוצא היכא דדביקו אהדדי ההוא דמתיים בהו ומשוי להו חד אי כנפרצו עליו דמי פסול אי כנפרדו עליו דמי כשר: **דרכיה** דרכי נועם. רבא לא היה שם משום הכי לא מייתי הכא קרא דהאמת והשלום כדלקמן: **כפת** כתיב. בהאי כולי עלמא מודו דיש אם למסורת וצריך טעמא: [עי' מה שתירצו בפסחים לו' ד"ה עוני קרינן ביה וכו' וע"ע תוס' לעיל ו: ד"ה ור' שמעון]

מסורת הש"ס

[סוה כלי שיש בו שני ראשים וכן לולב שבי עליו סולין טולויונים שכן תיומת אם נפרדו זה מזה. פרוך בערך המנק]

[ב"ק נו.]

[בכ"ק איתא ר' מתון]

[בכ"ק אי' ר' מתון]

[לעיל לא.]

[וע"ע תוס' לקמן לג ע"א ד"ה נקטם ותוספות ע"ז מו. ד"ה אשרה]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה באשרה דמשה וכו' חליצתה כשרה ולולב ביו"ט שני. עי' עירובין פ ע"ב תוס' ד"ה אבל קודם:

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ח מהל' לולב הל' ג טור ש"ע א"ח סימן תרמ"ה סעיף ח:

יח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

יט ג ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ח:

כ ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:

כא ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:

כב ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:

כג ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

גי' מהר"ם ומיהו של כרתר

מבנה
אימרות ל' לבא לפסול לולב

מבנה ① ②
ב' לשונות בכ"ג

מבנה
△ "אימא"
הבדלות חילופיות לזיהותו של לולב עז פי הפסוק "כפות תמרים"

רבינו חננאל

בון מה בין קמום *)ליבש הצוציתו. אמר להן זה הדר וזה אינו הדר. של אשירה אוקימנא באשירה דמשה דלשריפה קאי אבל שאר אשירות לא יפסול ואם נטל כשר. נקטם ראשו פסול. אבל אם נסדק ולא נפרד כשר. והאי דתניא סרוק פסול דעביד כי המנק. המנק בלשון ערבי לבד אשיין וזה צורתו

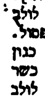

עקום בין מלפניו בין מצדדיו פסול ואינו כשר אלא אם עקמומיתו מאחריו דהיינו(בלבד)[ברייתו]. וכן הלכה: תניא לולב כפוף כווץ חרות פסול. אבל דומה לחרות כגון שנפרדו עליו כשר הוא. אמר רבא לולב העולה בחד הוצא. כלומר אין הוצין עולין מזה הצד ומזה הצד. בעל מום הוא ופסול. נפרצו עליו פסול שנתרו מן השדרה ואין הן תלויין בה. דעביד כי חופיא. פי' הוצין שבשדרה כשנחתכין מן השדרה נקראין חופיא כדגרסי' בהגזול קמא. הוצין ועבדינהו חופיא והוא כעין שבירה מעין פרצה. נפרדו שנפרדו ההוצין כעין פתיחת התריות דלא ניתק אחד מחבירו כשר. הלא תראה ששנינו אם היה פרוד יכפתנו מכלל שהפרוד אין בו אלא כעין פתיחת הוצין בלבד: אריב"ל נחלקה התיומת. פי' שבראש הלולב נעשה כמי שניטלה ופסול. פי' תיומת גבא דהוצא דמתיים להו לשני צידי העלה ובשו להו חד כי כל אחת כפולה לשנים ותאומה מגבה אם נפרדו הוצין זה מזה ועמד כל אחד כשהוא כפול לשנים והתיומת שלהן קיימת כשר. ואם נחלקה התיומת שלהן הרי הן כאילו נפרצו עליו ופסול

מבנה ②
ב' לשונות באביי
I - כמאביי
II - כמ"ד ב' מקורות הסותרות

---

*) בירושלמי איתא שהמא מהו ביוו ליבש ומפרש רבינו דקאי על האושעיא דיבש ליליתו מהו וכן פי' בפ"ש שם ודלא כהק"ע.